

J.M.G. Leune

De inhuldiging van prins Philips Willem van Nassau als heer van Steenberg in 1609

Versie 23 januari 2019

Inleiding

In 1609 voltrok zich in Steenberg een opmerkelijk te noemen gebeurtenis. Prins Philips Willem van Nassau (1554-1618) werd er feestelijk ingehaald.¹ Als prins van Oranje was hij heer van de stad en het omliggende platteland sinds de moord op zijn vader, prins Willem van Oranje, in 1584. Hij was toen echter niet in de gelegenheid om Steenberg te bezoeken want sinds 1568 verbleef hij als banneling in Spanje.² Toen hij als dertienjarige in Leuven studeerde werd hij in opdracht van de Spaanse koning Philips II gevangengenomen en naar Madrid vervoerd.³ Het was een wraakactie van de koning jegens de vader van Philips Willem nadat deze zich als leider van de Opstand tegen het Spaanse gezag in de Nederlanden had ontpopt. Philips Willem werd in Spanje verder opgevoed.⁴ Pas in 1596 werd hij vrijgelaten en kon hij zich vestigen in de Zuidelijke Nederlanden. Niet eerder dan in 1608 verkreeg hij toegang tot de Noordelijke Nederlanden.⁵ Tot zijn dood in 1618 bleef hij een overtuigd rooms-katholiek.⁶

In juni 1601 reisden twee leden van de Steenbergse magistraat, burgemeester Cornelis Mathijszn. de Heere en schepen Jan Adriaensen, naar Diest, waarschijnlijk om daar prins Philips Willem te ontmoeten.⁷ Deze kon daar reeds vanaf 1600 weer over zijn bezittingen beschikken. In de gemeenterekening van Steenberg betreffende de periode april 1604 tot april 1605 komt in de rubriek “enige geschenken” een uitgave voor van fl. 1500 ten behoeve van prins Philips Willem vanwege de “hoge nood” waarin deze volgens diens rentmeester Jean Baptiste Keermans verkeerde in het prinsdom Orange.⁸ De burgemeesters en de schepenen van de stad overwogen dat zij hun “schuldige genegentheit en attentie” dienden te tonen jegens hun “natuerlycken genadighe heere”, hoewel er een fors bedrag mee was gemoeid.⁹ Zo droeg de stad Steenberg bij aan het beteugelen van onrust die in het prinsdom Orange was ontstaan.¹⁰

¹ Het was niet de eerste keer in de geschiedenis van Steenberg dat een heer van de stad feestelijk werd ingehuldigd. In 1504 werd graaf Hendrik van Nassau op deze wijze verwelkomd (OgaS, inv. 24 en regest nr. 162). Een “Blijde Inkomst” (ook “Blijde Intrede” genoemd) van zijn opvolger, prins Maurits van Nassau (die heer van de stad was in de periode 1618-1625), heeft nimmer plaatsgevonden. Diens opvolger, prins Frederik Hendrik, werd in Steenberg in 1641 (16 jaar na zijn aantreden als heer) feestelijk ingehaald. Net zoals Philips Willem verbleef hij in het huis van de drossaard van de stad (G.C.A. Juten, *De Ram van Hagendoorn*, in: *Taxandria*, jrg. 42, 1935, p. 163). Na 1641 kwam geen feestelijke inhuldiging van een heer van de stad meer voor.

² Tijdens de gevangenschap van Philips Willem in Spanje werden zijn belangen in de Nederlanden deels behartigd door zijn zuster Maria van Nassau en deels door zijn stiefbroer Maurits van Nassau. Deze waren het daarover lang niet altijd met elkaar eens.

³ Aan koning Philips II dankte Philips Willem van Nassau zijn eerste voornaam.

⁴ P.J. Schipperus, *Philips Willem; de verloren zoon van Willem van Oranje*, Utrecht, 2018, p. 435.

⁵ Op afstand had hij al wel vanaf 1603 een intensieve bemoeienis met de bedijking van de Oud-Prinslandse polder die in 1605 gereed kwam (A. Hallema, *Geschiedenis van de gemeente Dinteloord en Prinsenland in de zeventiende eeuw*, Breda, 1955, hoofdstuk 2).

⁶ Hij werd op 1-4-1618 bijgezet in het Hoogkoor van de Sint Sulpituskkerk in Diest.

⁷ OgaS, inv. 645. Diest is anno 2018 een stad in de Belgische provincie Vlaams Brabant, oostelijk grenzend aan de Nederlandse provincie Limburg. De stad heeft een historische band met het huis Nassau; zie: M.C.J.C. van Hoof, E.A.T.M. Schreuder en B.J. Slot (red.), *De archieven van de Nassause Domeinraad 1581-1811 met retroacta vanaf de dertiende eeuw*, Den Haag, 1997, p. 549-559.

⁸ OgaS, inv. 648. Keermans (ook: Keeremans) was de eerste raad en administrateur van prins Philips Willem (Hallema, 1955, p. 24).

⁹ De magistraat besloot dat de gift aan de prins moest worden opgebracht door de pachters (de baanders) van de landerijen in de polders van de stad. Deze dienden voor ieder gemet twee stuivers af te dragen. De penningmeesters van de polders maakten kenbaar dat de pachters niet in staat waren om deze belasting direct (“promptelijck”) te betalen. Zij wezen op de heersende pest waardoor ook pachters waren getroffen, op de lage prijzen van granen en op de hoge waterschapslasten die door de pachters moesten worden opgebracht. Het stadsbestuur besloot vervolgens om het toegezegde bedrag voor te schieten; het zou alsnog door de pachters opgebracht dienen te worden.

¹⁰ De magistraat van Breda kreeg een vergelijkbaar verzoek en was niet aanstonds bereid om de gevraagde bijdrage te leveren. Na lang aarzelen werd een bedrag van fl. 3600 toegezegd (C.O. van der Meij, *Tussen Oranje en Spanje; de leefwereld van Bredase regenten 1550-1700*, dissertatie Leiden, 2012, p. 74). In 1608 stelden de Staten-Generaal aan prins Philips Willem militair materieel beschikbaar om zijn prinsdom Orange, in het bijzonder zijn kasteel aldaar, beter te kunnen verdedigen (Schipperus, p. 378-382). De prins bedankte

De “Blijde Inkomst” van de prins in Steenbergen moet hebben plaatsgevonden in de periode 1 april 1608 tot 1 april 1609. Dit blijkt uit de gemeenterekening van Steenbergen betreffende dit tijdvak. Daarin is een apart hoofdstuk opgenomen over de kosten van zowel de inhuldiging als het verblijf van de prins die door de gemeente zijn betaald. Deze rekening werd eind maart 1609 afgesloten en op 2 mei 1609 “afgehoord” (goedgekeurd). Uit de rekening blijkt dat de prins naar Steenbergen kwam vanuit Bergen op Zoom. Zeer waarschijnlijk was de prins nooit eerder in Steenbergen geweest.

Wanneer de inhuldiging precies plaatsvond is niet duidelijk.¹¹ Daarover is de volgende hypothese denkbaar.¹² In de genoemde gemeenterekening is een post opgenomen betreffende een (schamele) vergoeding aan een Steenbergse bierdrager voor het begeleiden van een bode naar “vrijenlant” [veilig gebied]. De bode was (waarschijnlijk uit Antwerpen) naar Steenbergen gekomen om nieuws (“tjdinghe”) te brengen over de “trevus” [trêve]. Vermoedelijk betrof dit nieuws dat voor de prins was bestemd.¹³ Zonder twijfel betrof dit een bericht over het naderende bestand dat in Antwerpen tot stand zou komen op 9 april 1609 en daar werd afgekondigd op 14 april 1609: het Twaalfjarig Bestand. Waarschijnlijk kwam de bode in Steenbergen nieuws brengen over de stand van zaken betreffende de bestandsonderhandelingen. Mogelijk keerde hij met een boodschap van de prins terug.

Op 9 maart 1609 besloten de Staten-Generaal van de Republiek om hun vergaderingen tijdelijk te verplaatsen naar het Markiezenhof te Bergen op Zoom. Zo waren ze snel in de buurt als hun onderhandelaars ruggenspraak wilden houden.¹⁴ Het is niet te gewaagd om te veronderstellen dat prins Philips Willem in maart 1609 in Bergen op Zoom verbleef in verband met in gang zijnde deliberaties en besprekingen over een staakt het vuren in de Tachtigjarige Oorlog. Het is aannemelijk dat hij over de onderhandelingen werd geconsulteerd, vooral vanwege zijn Zuid-Nederlandse connecties. Hij was goed bevriend met Albertus van Oostenrijk die toen soeverein vorst was van de Zuidelijke Nederlanden en de belangrijkste onderhandelaar aan Spaanse zijde. De prins onderhield ook goede contacten met Johan van Oldenbarnevelt, die als landsadvocaat namens de Republiek nauw bij de onderhandelingen betrokken was.¹⁵ Door connecties in beide richtingen moet hij een waardevol informant en adviseur zijn geweest. Het is voorts goed denkbaar dat de prins (op zijn beurt) geïnformeerd wilde worden over de stand van zaken in de onderhandelingen vanwege zijn grote zakelijke belangen in de Nederlanden (onder meer wegens zijn bezittingen in Breda, Steenbergen en Dinteloord) en om die reden naar Bergen op Zoom was gekomen.¹⁶ Een wapenstilstand zou hem geen windeieren leggen.

Opgewacht door Ambrosio Spinola reisden de onderhandelaars namens de Republiek op 25 maart 1609 door naar Antwerpen.¹⁷ Het is goed denkbaar dat prins Philips Willem vervolgens naar Steenbergen reisde om daar feestelijk te worden ingehaald. De inhuldiging zou dan ergens tussen 25 maart en 1 april 1609 hebben plaatsgevonden.¹⁸ De prins logeerde in het huis dat eigendom was van de schout (drossaard) Cornelis Iemants van Zuytlandt die tijdelijk elders woonde. Het pand lag aan de zuidzijde van de Damstraat die later veelal als de Kaaistraat is omschreven.¹⁹

ervoor op 11-6-1608. In het prinsdom manifesteerden zich toen felle tegenstellingen tussen rooms-katholieken en protestanten.

¹¹ In de stads- en gemeenterekeningen van Steenbergen betreffende de jaren 1608-1609 is deze datum niet te vinden en evenmin in het oud rechterlijk archief van de stad. Resoluties van het stadsbestuur uit die tijd gingen verloren.

¹² In de gangbare literatuur over het leven van prins Philips Willem van Nassau wordt over de (datum van de) inhuldiging van de prins in Steenbergen niets vermeld; zie bijv. Schipperus, 2018. Ook in de geschiedschrijving over Steenbergen is de gebeurtenis onopgemerkt gebleven.

¹³ In de aangehaalde gemeenterekening zijn de kosten die waren gemaakt om de bode langs een veilige route weer terug te laten gaan geboekt in het hoofdstuk betreffende de kosten van de inhuldiging en het verblijf van de prins. Daarom is het plausibel dat de bode naar Steenbergen kwam met een bericht voor de prins.

¹⁴ S. Groenveld, *Het Twaalfjarig Bestand 1609-1621*, Den Haag, 2009, p. 52.

¹⁵ Hallema, 1955, p. 26. Van Oldenbarnevelt behoorde in 1604 tot de kopers van grond (150 gemeten) in de Oud-Prinsenlandsche polder (idem, p. 40). De verkoper was prins Philips Willem van Nassau.

¹⁶ Op 3-4-1608 berichtte de diplomaat Francois van Aerssen aan de prins dat tijdens de onderhandelingen over een vredesbestand met Spanje de belangen van de leden van het huis van Oranje-Nassau “diepgaand” betrokken zouden worden (Schipperus, p. 380).

¹⁷ Spinola was toen de opperbevelhebber van het Spaanse leger in de Zuidelijke Nederlanden en in die hoedanigheid de tegenspeler van de opperbevelhebber van het Staatse leger, Maurits van Nassau.

¹⁸ In oktober 1608 werd de prins als graaf van Buren ingehuldigd en als heer van Breda op 12 juli 1609 (Van der Meij, p. 85).

¹⁹ Dit huis bestaat niet meer. Anno 2018 kan de locatie van het pand worden omschreven als Kaaistraat nr. 42 ofwel het derde pand rechts (westelijk) van het Pompstraatje, gezien vanuit de Kaaistraat. Het is in gebruik als winkel. Met veel dank aan Hans Slokkers voor het traceren van de ligging ervan.

Toen de prins op 20-2-1618 (in Brussel) overleed werd daaraan in Steenbergen luidruchtig aandacht besteed. De koster van de kerk kreeg opdracht om driemaal per dag gedurende zes weken de drie klokken van de St. Jacobskerk te luiden, ongetwijfeld bijgestaan door een of meer assistenten. De koster ontving hiervoor fl. 36 [NB: zijn jaarsalaris bedroeg fl. 58].²⁰ Twee jaar eerder voltrok zich in de stad een vergelijkbaar ritueel. In 1616 ontvingen de koster en zijn helpers fl. 27 wegens het driemaal per dag gedurende een maand luiden van de drie kerkklokken naar aanleiding van het overlijden van Maria van Nassau, dochter van Willem van Oranje en Anna van Egmont en zuster van Philips Willem, overleden in Buren op 10-10-1616.²¹

De kosten van de inhuldiging en van het verblijf van de prins in Steenbergen

In de gemeenterekening van Steenbergen betreffende het tijdvak 1-4-1608 tot 1-4-1609 is een aparte rubriek opgenomen met een vermelding van de kosten die voor de gemeente gemoeid waren met de “inhalinge ende defroyeringe van Sijne Furstelijcke Genade den Prince van Orangien”.²² Die kosten waren de volgende:

Bedrag in fl.	Betaald aan	Wegens ²³
10,80	Andries Joosse, stadsbode ²⁴	Vacatiegeld en het huren van een paard om de bewoners van het Oudland en Kruisland op te roepen (te “verdachvaerden”) voor de inhuldiging.
9,60	Jacob Wijnants, vorster ²⁵	Idem, maar dan zonder huur van een paard.
7,40	idem	Vacatiegeld voor het oproepen van alle kwartiermeesters ²⁶ en “buijtengesetenen” voor de huldiging. ²⁷
5,40	Aelbrecht Jacobse ²⁸	De levering van 300 schoven stro à 36 stuivers per 100.
7,20	idem	De levering van 3 veertellen haver voor de paarden die bij de secretaris [van de stad] gestaan hebben à fl. 2,40 per veertel. ²⁹
3	idem	De levering van 60 rogge gelujschoven om de bedden op te leggen. ³⁰
0,90	idem	De levering van drie voer strooi om per schip vervoerd te worden à 6 stuivers per voer. ³¹
1,20	Steven en Claes Mol	Het vervoeren van het genoemde stro naar een schip [voor transport naar Bergen op Zoom].
2,60	betaald te Bergen op Zoom ³²	Het vervoeren van het genoemde stro met karren en het dragen van stro en van bedden door arbeiders in Bergen op Zoom. ³³

²⁰ OgaS, inv. 301, fol. 31.

²¹ Idem, inv. 299, ongefolieerd.

²² OgaS, inv. 652 (NB: dit document is ongefolieerd). Onder “defroyeringe” werden verblijfkosten verstaan. De rekening werd op 2-5-1609 “afgehoord” (in orde bevonden) ten overstaan van de heer [Erik] Dimmer, raadsheer van de prins van Oranje (lid van de Raad en Rekenkamer van de prins, later omschreven als de Nassause Domeinraad), de schout (drossaard), de beide burgemeesters en de schepenen van de gemeente.

²³ De volgorde waarin de gemaakte kosten zijn genoteerd correspondeert niet steeds met de volgorde waarin die kosten zijn gemaakt. De notering zal afhankelijk zijn geweest van de data waarop de betreffende declaraties bij de penningmeester (de “rendant”) van de rekening werden ingediend.

²⁴ Zie voor hem: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

²⁵ De vorster (ook: voster) was een gerechtsdienaar die soms ook deurwaarder werd genoemd.

²⁶ De gemeente was ingedeeld in kwartieren die later veelal wijken werden genoemd. Voor ieder kwartier was een kwartiermeester (later: wijkmeester) aangesteld.

²⁷ Vermoedelijk zijn daarmee de bewoners van de andere polders bedoeld dan het Oudland en Kruisland.

²⁸ Een landbouwer. In de periode 1605-1607 was hij in Steenbergen (binnen)burgemeester (OgaS, inv. 288-289).

²⁹ Een veertel of viertel is een graanmaat die destijds in Steenbergen 85 liter omvatte.

³⁰ Geluij is stro van een goede kwaliteit. De stro zal bedoeld zijn geweest voor de voering van bedden.

³¹ Voer was een maat voor omtrek en lengte ofwel een ruimtemaat. Welke maat in dit geval is gehanteerd is niet bekend.

³² Niet genoteerd is aan wie.

³³ Met bedden zijn waarschijnlijk peluwen bedoeld, langwerpige kussens die met stro werden gevuld. Ze werden in Bergen op Zoom in orde gemaakt (daarom werd er naar Bergen op Zoom stro vervoerd) en daarna (per schip) naar Steenbergen gebracht.

50	idem	De koop van een oxhoofd met Franse wijn. ³⁴
1,40	idem	Het naar het schip brengen van de genoemde goederen [de bedden] voor transport naar Steenbergen.
0,30	arbeiders	Het vervoeren van een geleende tafel en een dito tafelkleed naar het logement van de prins.
6,60	Jacob den schipper ³⁵	Het vervoeren van bedden en stro naar Bergen op Zoom.
21	Michiel Pieterse, bakker ³⁶	De levering van een achtendeel gezouten steur met een achtendeel gezouten “crue” zalm. ³⁷
0,25	?	Het vervoer daarvan.
2	?	Een grote gemeste capoen voor het huis van de schout. ³⁸
3	Heijndrick den Engelsman	Het lenen van een tafel gedurende drie dagen en andere diensten. ³⁹
2,50	Jacob den mandenmaecker	Geleverde diensten gedurende 2,5 dagen. ⁴⁰
1,75	?	Het wederom halen [vervoeren] van bedden per kar.
0,60	twee arbeiders	Het laden en lossen van de kar met de bedden.
0,30	arbeiders	Het terugbrengen van de geleende tafel.
10	een vrouw	Het wassen van lakens en het bewaren van de goederen. ⁴¹
6	Jacob den schipper ⁴²	Het per schip vervoeren van bedden en andere goederen terug naar Bergen op Zoom.
0,60	Claes Mol en Noom Jacob ⁴³	Het terugbrengen (in Bergen op Zoom) van de bedden uit het schip naar de huizen waar deze vandaan kwamen.
0,40	Noom Jacob	Het dragen van 12 tonnen turf uit het stadhuis naar het huis van de schout.
0,60	idem	Het vervoer van wijn en een ton bier van “Cleijntkens” naar het huis van de schout.
0,60	Steven Gilisse ⁴⁴	Het begeleiden van de bode die naar Steenbergen was gekomen om nieuws (“tjdinghe”) te brengen over de “trevus” [trêve] naar “vrijlant” [veilig gebied]. ⁴⁵
10,80	Michiel Pieterse, bakker	Het leveren van brood.
15,10	Cornelia Bacx ⁴⁶	Het leveren van sluiers.
6,30	de huisvrouw van Thomas Cornelisse	Het leveren van 21 pond boter à 6 stuivers per pond.

³⁴ Een oxhoofd omvatte destijds gewoonlijk ca. 230 liter.

³⁵ Bedoeld zal zijn: Jacob Adriaense; zie voor hem: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

³⁶ Hij is ook bekend met de achternaam Smuncx; zie: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

³⁷ Vermoedelijk stond de steur op het menu vanwege de kaviaar in deze vis. Met crue zalm werd rauwe zalm bedoeld. Kennelijk was het toen gebruikelijk om steur en zalm in groot formaat te vangen. Een achtste deel daarvan was reeds een behoorlijke portie. Klaarblijkelijk handelde de bakker Michiel Pieterse ook in vis.

³⁸ Een capoen is een (gemeste) haan.

³⁹ De tafel werd gebruikt in het huis van de schout.

⁴⁰ De diensten zijn niet nader omschreven.

⁴¹ Het is onduidelijk welke goederen zijn bedoeld. Vermoedelijk betrof het de goederen (waaronder beddengoed) die terug naar Bergen op Zoom werden gebracht.

⁴² Bedoeld zal zijn: Jacob Adriaense; zie voor hem: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁴³ Zij waren in Steenbergen arbeiders; zie voor Noom Jacob: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁴⁴ Steven Gillisse was bierdrager en de vader van Gillis Stevense, die koster was van de gereformeerde kerk van Steenbergen in de periode 1648-1655; <https://www.hanleune.nl/steenbergen/222-kosters-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1602-1980>, p. 8.

⁴⁵ Trêve is het Franse woord voor bestand, destijds veelvuldig gebruikt als aanduiding van het Twaalfjarig Bestand (1609-1621). Naar dit bestand is op het Binnenhof in Den Haag de Trêvezaal genoemd.

⁴⁶ Zij is mogelijk identiek met Neelgen Bacx die getrouwd was met Jacob Stoffels; zie voor hen: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

4,50	Neel Rents ⁴⁷	Het leveren van 15 pond boter.
4,65	Gilis de schipper ⁴⁸	Het leveren van vis.
11	Danquaert Janssen ⁴⁹	Het tweemaal naar Bergen op Zoom reizen met zijn wagen en paarden en wegens andere vacatiën [vergoeding van gespenderde tijd].
6	idem	Een dag vacatiegeld toen hij met de schout naar Bergen op Zoom reisde om daar de prins te “salveren” [te begroeten].
13	Andries Joosse	Het leveren van specerijen voor het huis van de schout.
18	de huisvrouw van Coyman ⁵⁰	Het leveren van vis.
149,35	?	Verteringen van de “huyslieden” [de burgers?] en de kwartiermeesters “naer” [tijdens] de inhuldiging van de prins.
147,50	de schout ⁵¹	Onkosten. ⁵²
12,65	Faes Martensse ⁵³	Het maken van een stal in de schuur van de secretaris van de gemeente.
72	betaald te Bergen op Zoom	Het lenen van 12 bedden met hun toebehoren gedurende een maand ten dienste van de prins.
6	Danquart Janssen, burgemeester	Zijn inspanningen (“moeijte”).
24,60	Jacob Stoffelse ⁵⁴	Impost [belasting] op de wijnen en dergelijke. ⁵⁵
2,50	(verm.) idem	Het slachtgeld van sch....[schapen?] en dergelijke. ⁵⁶
8,60	Iman van Zuytlandt ⁵⁷	De ovatie voor de prins. ⁵⁸
24	de schout	Het afstaan van zijn huis ten behoeve van het logeren van de prins.
184	?	Het schenken [door de magistraat van de stad] van een paard met tuig aan de prins, inclusief [de daarmee gemoeide] twaalfde penning [een belasting].
5	de schout	Een veertel haver toen zijn wagen een dag is geleend.
5,25	Luenis en Cornelis Bert ⁵⁹	Het leveren van 3,5 koppels patrijzen à 30 stuivers per koppel.

⁴⁷ Mogelijk is zij de echtgenote van Marijnus Cornelisse Rens of anderszins verwant met hem. Hij is in Steenberghe als koopman vermeld op 4-1-1609 (OraS, inv. 1718, fol. 6). Vermoedelijk is zij identiek met Neeltien Renten die ca. 1610-1615 is begraven in de kerk van Steenberghe, omschreven als “moeie” [tante] van Pieter Stouters. Voor het luiden van de kerkklok en het begraven werd fl. 8 betaald (HGS, inv. 276, fol. 19v).

⁴⁸ Hij is zeer waarschijnlijk identiek met de schipper Gillis Willemse; zie voor hem:

<https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁴⁹ Danckert Janssen was (onder meer) in de periode 1608-1609 (binnen)burgemeester van Steenberghe (OgaS, inv. 291); zie voor verdere bijzonderheden over hem: <https://www.hanleune.nl/genealogie/91-kwartierstaat-van-jmg-leune>, kwartiernummer 2696.

⁵⁰ Zij is mogelijk de echtgenote van Adriaen Antheunisse Coijman, vermeld in Steenberghe op 14-1-1609 (OraS, inv. 1718, fol. 4). Zij is in Steenberghe ca. 1613-1615 begraven. Voor het luiden van de kerkklok werd fl. 4 betaald (HGS, inv. 276, fol. 22v).

⁵¹ Cornelis Iemants van Zuytlandt; zie: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁵² De specificatie daarvan is niet overgeleverd.

⁵³ Servaes (Faes) Martensse (Mertensse) was timmerman; zie voor bijzonderheden over hem:

<https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁵⁴ Hij was in Steenberghe o.m. schepen en burgemeester; zie voor bijzonderheden over hem:

<https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁵⁵ Hij was pachter van deze belasting(en).

⁵⁶ Vermoedelijk betrof dit de impost op de slacht en niet het slachten zelf.

⁵⁷ Hij was de oudste zoon van de schout Cornelis Iemants van Zuytlandt. Later was hij in Zierikzee onder meer schepen en burgemeester (P.D. de Vos, De vroedschap van Zierikzee van de tweede helft der 16de eeuw tot 1795, Middelburg, 1931, p. 320-321); zie voorts: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁵⁸ Vermoedelijk fungeerde hij tijdens de inhuldiging als ceremoniemeester.

⁵⁹ Cornelis Bert (Bart) was metselaar; zie: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

28,10	de rendant van de rekening ⁶⁰	Twee reizen met zijn wagen naar Bergen op Zoom en andere onkosten bij het vertrek van de prins.
647,60 ⁶¹	secretaris Kinschot ⁶²	De kosten van sluiers, glazen, 24 stopen wijn, het banket en 4 “voederen” [voeren] hooi die in Bergen op Zoom aan de prins zijn geschonken en anderszins [andere kosten].
1562,50		Totale kosten van de inhuldiging en het verblijf van de prins.

Met de inhuldiging en het verblijf van prins Philips Willem was voor de gemeente Steenberg en een relatief fors bedrag gemoeid. Ter vergelijking: voor fl. 1562,50 kon destijds het basistraktement van de stadsschoolmeester (toen fl. 80 per jaar) gedurende een periode van ruim 19 jaren worden gefinancierd. Een schepen (niet zijnde burgemeester) kreeg toen uit de stadskas een vergoeding van fl. 24 per jaar.

De gemeenterekening betreffende de periode 1608-1609 sloot overigens met een positief saldo: fl. 323,60.

In september 1609 verbleef de prins nog eens in Steenberg en, waarschijnlijk in verband met de bedijking van de polder van De Heen. ⁶³ Hij logeerde weer in het huis van de schout. Aan verblijfkosten voor de prins betaalde de gemeente dit keer fl. 284,30. ⁶⁴ In totaal betaalde de gemeente voor het verblijf van de prins in Steenberg en in het kalenderjaar 1609 dus fl. 1846,80.

Enkele afkortingen

HGS archief Hervormde gemeente Steenberg en.
OgaS oud gemeentearchief van Steenberg en.
OraS oud rechterlijk archief van Steenberg en.
WBA West-Brabants Archief.

Philips Willem van Nassau (1554-1618)
door
Michiel Janszn. van Mierevelt, ca. 1608. ⁶⁵

⁶⁰ Rendant (penningmeester) was toen de buitenburgemeester Jan Adriaenssen (Padmos); zie voor hem: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/224-lidmaten-van-de-protestantse-kerk-van-steenbergen-1611-1622>.

⁶¹ En nog twee oortjes [centen].

⁶² Hendrick van Kinschot, secretaris van de gemeente Steenberg en.

⁶³ Op 26-10-1609 werden de gorzen van De Heen ter bedijking uitgegeven (Albert Delahaye, Dorp en polder aan de Vliet, gepubliceerd in 1962, p. 10; zie voor de webversie: <https://www.hanleune.nl/steenbergen/160-geschiedenis-van-de-polder-de-heen>).

⁶⁴ OgaS, inv. 653, gemeenterekening 1609-1610. Toen deze rekening werd opgemaakt was de schout Cornelis Iemants van Zuytlandt inmiddels overleden. Zijn weduwe (Catharina Tacquet) declareerde bij het gemeentebestuur fl. 177 wegens verblijfkosten van de prins. De herbergier Adriaen Glas declareerde fl. 55 wegens geleverde wijn tijdens maaltijden in het huis van wijlen de schout en fl. 49 wegens verteringen in zijn herberg (“De Vergulden Leeuw”) door dienaren van de prins. Aan Pieter Pieterse Pilar, herbergier in Kruisland, werd fl. 3 en 6 stuivers betaald, eveneens vanwege verteringen door dienaren van de prins.

⁶⁵ Collectie van het Mauritshuis te Den Haag.